

КОНТРОЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
«БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ПЕДАГАГІЧНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ
ІМЯ МАКСІМА ТАШКА»

ВУСНАЯ НАРОДШАЯ ТВОРЧАСЦЬ

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасці

6-05-0113-02 Філалагічная адукацыя
(Беларуская мова і літаратура);

6-05-0113-02 Філалагічная адукацыя
(Беларуская мова і літаратура. Замежная мова
(з указаннем мовы))

2023 г.

Вучэбная праграма складзена на аснове Адукацыйнага стандарту агульнай вышэйшай адукацыі АСВА 6-05-0113-02-2023 (02.08.2023, №225), вучэбных планаў спецыяльнасці 6-05-0113-02 Філалагічная адукацыя (Беларуская мова і літаратура (23.02.2023, № 048 – 2023/у); Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (англійская) (23.02.2023, №050 – 2023/у); Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (кітайская) (23.02.2023, №049 – 2023/у))

СКЛАДАЛЬНІКІ:

Л.П.Леська, дацэнт кафедры беларускай і замежнай літаратуры ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», кандыдат філалагічных навук;

С.А.Сычова, выкладчык кафедры беларускай і замежнай літаратуры ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Т.В.Валодзіна, загадчык аддзела фалькларыстыкі і культуры славянскіх народаў навукова-даследчай установы «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі», доктар філалагічных навук;

І.У.Чайка, прафесар кафедры мовазнаўства і лінгвадыдактыкі ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», доктар філалагічных навук, прафесар

УЗГОДЖЕНА:

Дырэктар
ДУА «Гімназія № 43 г. Мінска»

M. Kavalchuk

М.Ф.Кавалеўская

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай беларускай і замежнай літаратуры ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»
(пратакол № 4 ад 22.11.2023 г.)

Загадчык кафедры

I.M. Mishlanchuk

І.М.Мішчанчук

Навукова-метадычным саветам ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»
(пратакол № 3 ад 19.12.2023 г.)

Афармленне вучэбнай праграмы і суправаджаючых яе матэрыялаў дзелючым паграбаванням Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь аднавідае

Метадыст вучэбна-метадычнага
аддзела БДПУ

Y.V. Cichalava

Я.В.Ціхалава

Дырэктар бібліятэкі

N.P. Sytkovskaya

Н.П.Сяткоўская

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне «Вусная народная творчасць» прызначана для студэнтаў установы вышэйшай адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», якія навучаюцца па спецыяльнасці 6-05-0113-02 Філалагічная адукацыя (Беларуская мова і літаратура; Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)), з'яўляецца дысцыплінай модуля «Асновы літаратурнай адукацыі» і ўваходзіць у сістэму літаратуразнаўчай падрыхтоўкі студэнтаў 1 курса філалагічнага факультэта.

Вучэбная дысцыпліна «Вусная народная творчасць» вывучаецца ў другім семестры першага года навучання ва ўстанове вышэйшай адукацыі.

Мэтай вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Вусная народная творчасць» з'яўляецца фарміраванне ў студэнтаў навуковых уяўленняў пра фальклор, яго нацыянальныя асаблівасці і сувязь з вуснай паэзіяй іншых славянскіх народаў, стварэнне неабходнай асновы для засваення студэнтамі дысцыплін, якія ўваходзяць у вучэбны план.

Задачы вучэбнай дысцыпліны:

- даць студэнтам рознабаковыя веды па прадмеце;
- прасачыць гісторыю ўзнікнення і існавання жанравых форм;
- садзейнічаць фарміраванню комплексу паняццяў пра фальклор як мастацкую з'яву і форму грамадскай свядомасці;
- паслядоўнае азнаямленне з сістэмай жанраў беларускага фальклору;
- выпрацоўка навыкаў аналізу фальклорна-этнаграфічных з'яў і мастацкіх тэкстаў;
- авалоданне метадыкай раскрыцця семантыкі культурных сімвалаў і знакаў;
- садзейнічаць выхаванню добрага эстэтычнага густу, развіццю самастойнага творчага мыслення;
- фарміраваць і развіваць сацыяльна-асобныя кампетэнцыі студэнтаў, заснаваныя на ведах па прадмеце, эмацыянальна-каштоўнасным і творчым вопыце, што забяспечвае вырашэнне і выкананне грамадзянскіх, прафесіянальных задач і функцый.

Месца вучэбнай дысцыпліны ў сістэме падрыхтоўкі спецыяліста, сувязі з іншымі вучэбнымі дысцыплінамі. Згодна з вучэбнымі планами па спецыяльнасці 6-05-0113-02 Філалагічная адукацыя (Беларуская мова і літаратура; Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)) вучэбная дысцыпліна «Вусная народная творчасць» уваходзіць у кампанент установы вышэйшай адукацыі. Дысцыпліна «Вусная народная творчасць» грунтуецца на прынцыпах каардынацыі па лініі міжпрадметных сувязей з вучэбнымі дысцыплінамі «Беларуская дзіцячая літаратура», «Уводзіны ў літаратуразнаўства», якія ўваходзяць у кампанент установы вышэйшай адукацыі для спецыяльнасцей 6-05-0113-02 Філалагічная адукацыя (Беларуская мова і літаратура; Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)),

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Вусная народная творчасць» павінна забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў спецыялізаванай кампетэнцыі СК-2: Характарызаваць родавую і жанравую спецыфіку фальклорных паэтычных тэкстаў, сферу іх выкарыстання і асаблівасці паэтыкі.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Вусная народная творчасць» студэнт павінен **ведаць**:

- каштоўнасны змест народнай культуры і яе эстэтыку;
- асноўныя паняцці фалькларыстыкі;
- заканамернасці развіцця фальклору;
- віды, жанры, унутрыжанравыя асаблівасці фальклору;
- шляхі і галоўныя этапы развіцця фальклору ад вытокаў і да нашых дзён;
- канкрэтна-гістарычнае, нацыянальнае і агульначалавечае значэнне фальклорных твораў;
- літаратуразнаўчыя крыніцы па тэмах дысцыпліны

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Вусная народная творчасць» студэнт павінен **умець**:

- раскрываць семантыку фальклорных матываў і вобразаў;
- выкарыстоўваць метады аналізу, сінтэзу, кампаратывістыкі пры характарыстыцы фальклорных тэкстаў;
- вызначаць месца і ролю фальклору ў гісторыка-культурным працэсе;
- збіраць і пашпартызаваць фальклорныя тэксты;
- аналізаваць фальклорны твор, раскрываючы асаблівасці яго зместу і формы;
- выяўляць падобнае і адрознае ў фальклорыцеі розных часоў і народаў;
- выкарыстоўваць жанравую спецыфіку фальклору ў вучэбна-выхаваўчым працэсе;
- ацэньваць ідэйна-эстэтычныя вартасці мастацкіх з'яў;
- скласці тэсты, віктарыны, красворды па фальклорных творах;
- працаваць з навукова-крытычнай і даведчнай літаратурай па дысцыпліне для паглыблення ўласных ведаў, больш шырокага разумення эстэтычнай і грамадскай каштоўнасці твораў, а таксама для развіцця ўмення самастойнай навукова-даследчай працы.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Вусная народная творчасць» студэнт павінен **валодаць**:

- метадалогіяй літаратуразнаўчага аналізу;
- навыкамі свабоднага карыстання адпаведным літаратуразнаўчым апаратам пры рашэнні канкрэтных задач;
- навыкамі выразнага чытання твораў.

Прапанаваная канцэпцыя дысцыпліны прадугледжвае фарміраванне ў студэнтаў усёй сукупнасці ведаў, уменняў і навыкаў па дзіцячай літаратуры ў адпаведнасці з адукацыйнымі стандартамі, а таксама ў пэўнай ступені фарміраванне светапогляду студэнтаў, развіццё творчага мыслення і эстэтычнага густу

У рамках адукацыйнага працэсу па вучэбнай дысцыпліне «Вусная народная творчасць» студэнт павінен набыць не толькі тэарэтычныя і практычныя веды, уменні і навыкі па спецыяльнасці, але і развіць свой каштоўнасна-асобасны, духоўны патэнцыял, сфарміраваць якасці патрыёта і грамадзяніна, гатовага да актыўнага ўдзелу ў эканамічным, вытворчым, сацыяльна-культурным і грамадскім жыцці краіны.

Па кожнай вучэбнай тэме ў адпаведнасці з яе мэтамі і задачамі па фарміраванні і развіцці ў студэнтаў канкрэтных кампетэнцый выкладчык (кафедра) праектуе і рэалізуе канкрэтныя педагагічныя тэхналогіі

Асноўнымі адукацыйнымі тэхналогіямі з'яўляюцца: праблемнае навучанне (праблемнае выкладанне, пошукавы метады); камунікатыўныя тэхналогіі, заснаваныя на актыўных формах і метадах навучання (дыскусія, круглы стол, прэзентацыя, работа ў групах); асобна арыентаваная тэхналогія.

Арганізацыя самастойнай работы студэнтаў. Пры вывучэнні вучэбнай дысцыпліны «Вусная народная творчасць» выкарыстоўваюцца такія формы самастойнай работы, як выкананне індыўідуальных заданняў на практычных занятках, выкананне індыўідуальных заданняў пазааўдыторна (самастойная работа студэнтаў), напісанне рэфератаў, падрыхтоўка дакладаў, збор фальклорных тэкстаў, стварэнне ўласных тэкстаў (казак, легенд, паданняў і г.д.) і інш

Агульная колькасць гадзін, колькасць аўдыторных гадзін, форма атрымання вышэйшай адукацыі, размеркаванне аўдыторных гадзін, формы прамежкавай атэстацыі. Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Вусная народная творчасць» на 1 курсе (спецыяльнасць 6-05-0113-02 Філалагічная адукацыя (Беларуская мова і літаратура; Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)) разлічана на 144 гадзіны, з іх 78 аўдыторных: 38 лекцыйных і 40 гадзін практычных заняткаў. Форма атрымання вышэйшай адукацыі – дзённая (I курс, 2 семестр), форма прамежкавай атэстацыі – залік.

Семестр	Усяго	Лекцыйныя	Практычныя	Самастойная работа студэнтаў	Форма прамежкавай атэстацыі
I	144	38	40	66	Залік

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Тэма 1. Фальклор як від мастацтва

Аб'ём паняццяў «вусная народная творчасць» і «фальклор». Фальклор як неўсвядомленая заснаваная на традыцыі і імправізацыі мастацкая творчасць. Стэрэатыпнасць як кардынальная якасць фальклору. Нацыянальны фальклор. Сувязь фальклору з пазатэкставай рэальнасцю. Інфармацыйны абмен са знешнім асяроддзем. Аб'ём фальклорнай інфармацыі. Пазнавальнае, этычна-, эстэтычна-, патрыятычна-выхаваўчае значэнне фальклору.

Гістарычнае развіццё і прыцыпы перыядызацыі фальклору. Гістарычнае развіццё фальклору. Тыпы фальклорных традыцый (архаіка, класіка, постфальклор), культурна-гістарычныя і сацыяльныя крытэрыі іх вызначэння. Сінкрэтычны стан духоўнай культуры архаічнага грамадства. Архаічны фальклор як крыніца протажанраў. Раннетрадыцыйны фальклор – папярэднік нацыянальнага фальклору. Нацыянальны па форме і змесце класічны фальклор, замацаваны на ўзроўнях лакальнай, рэгіянальнай і агульнанацыянальнай традыцыі. Познетрадыцыйны фальклор індустрыяльнага грамадства. Паняцці «гарадскі фальклор», «сучасны фальклор», «постфальклор», «псеўдафальклор». Фальклорныя жанры ў сучасных умовах: «школьны фальклор», «студэнцкі фальклор».

Праблема паходжання фальклору (заканамернасць ці выпадковасць узнікнення фальклору). Тэорыі паходжання фальклору. Фальклор музычны, драматычны, харэаграфічны як папярэднік розных відаў мастацтва. Фальклор як сінтэтычны від мастацтва. Фальклор і дахрысціянскія ўяўленні і вераванні (татэмізм, фетышызм, анімізм, заамарфізм). Адлюстраванне вераванняў у розных фальклорных жанрах. Суіснаванне язычніцкіх і хрысціянскіх вераванняў у фальклоры.

Спецыфіка фальклору. Спецыфічныя рысы фальклору: калектыўнасць: праблема аўтарства, унутраная і знешняя формы калектыўнасці і сродкі іх увасаблення, структура фальклорнай свядомасці; традыцыйнасць: традыцыя як змест фальклорных тэкстаў, традыцыйныя фальклорныя формы (закон формульнасці), традыцыйная семантыка вобразаў і формул; варыянтнасць і варыятыўнасць: твор і тэкст у фальклоры, «выканальніцкі тэкст», варыянт і версія; вуснасць як форма існавання фальклору (стварэнне, бытаванне, распаўсюджванне), памяць як сродак захавання фальклорных тэкстаў; сінкрэтызм: этнаграфізм фальклору, сікрэтызм формы, функцый, тэксту, шматслаёвасць фальклорнага тэксту.

Фальклор і літаратура як віды слоўнага мастацтва. Фальклорная і літаратурная эстэтыка. Прынцып камунікацыі ў фальклоры і літаратуры. Роля кантэксту. Адметнасць фальклорнай і літаратурнай сістэмы жанраў. Паняцце «фалькларызм». Формы фалькларызацыі літаратурных тэкстаў.

Тэма 2. Фалькларыстыка як навука

Жанры ў іх гістарычным развіцці – асноўны прадмет вывучэння ў фалькларыстыцы. Раздзелы фалькларыстыкі: тэорыя фальклору, гісторыя фальклору, гістарыяграфія фалькларыстыкі, арганізацыя і метадыка збірання фальклору, сістэматызацыя архіўных фондаў, тэксталагія і прыцыпы выдання фальклору.

Метады і прынцыпы вывучэння фальклору. Параўнальна-гістарычны метады і яго віды (гісторыка-генетычны, гісторыка-культурны (стадыяльны), гісторыка-тыпалагічны). Структурна-семіятычны метады. Рэгіянальнае, арэальнае, дыяхраннае, сінхраннае, сістэмнае, функцыянальнае вывучэнне фальклору.

Фалькларыстыка ў сістэме філалагічных і грамадскіх навук Выкарыстанне метадаў, прыёмаў, матэрыялаў іншых навук у фалькларыстычных даследаваннях. Фалькларыстыка і міфалогія. Міфалагічная семантыка фальклорных вобразаў, матываў, сюжэтаў. Фалькларыстыка, этнаграфія, этналогія. Этнаграфічныя сувязі фальклору. Шматузроўневае вывучэнне фальклорных з’яў і комплексаў. Фалькларыстыка і дыялекталогія. Дыялектныя асаблівасці фальклорных тэкстаў. Фалькларыстыка і этналінгвістыка. Метамова народнай культуры. Фалькларыстыка і псіхалогія. Псіхааналітычны падыход. Паняцце архетыпу. Фалькларыстыка і гісторыя. Гістарызм фальклору. Фальклор і рэчаіснасць. Фалькларыстыка і сацыялогія. Фальклор як індикатар грамадскіх настрояў. Гендэрнае вывучэнне фальклору. Фалькларыстыка і літаратуразнаўства. Суадносіны паняццйна-тэрміналагічных апаратаў літаратуразнаўства і фалькларыстыкі. Фалькларыстыка і культуралогія. Культуралагічныя падыходы і канцэпцыі пры вывучэнні фальклору.

Станаўленне беларускай фалькларыстыкі ў рэчышчы славянскай і еўрапейскай навукі. Беларускі фальклор на старонках летапісаў і старажытнай літаратуры. Зараджэнне беларускай фалькларыстыкі (XV – XVIII стст.). Уплыў ідэй рамантызму на станаўленне фалькларыстыкі як навукі. Актывізацыя збіральніцкай дзейнасці ў першай палове XIX ст. Уздзеянне тэарэтычных і метадалагічных устаноў еўрапейскай міфалагічнай школы на ўсходнеславянскую фалькларыстыку. Пошукі рэштак славянскай міфалогіі ў беларускіх народных звычаях і абрадах (М. Чарноўская). З. Даленга-Хадакоўскі аб агульнасці духоўнай культуры славян. Разгляд беларускага фальклору ў кантэксце еўрапейскага ў кнізе А. Рыпінскага «Беларусь» (1840). Шматгранная дзейнасць А. Міцкевіча па папулярызацыі беларускага фальклору і асэнсаванне яго месца ў славянскім свеце. Роля Рускага геаграфічнага таварыства (РГТ) у актывізацыі збіральніцкай і даследчай дзейнасці ў галіне беларускай фалькларыстыкі. Стварэнне Паўночна-Заходняга аддзела Таварыства ў Вільні (1867). Студэнцкі збіральніцкі рух. Увага да рэгіянальнага і лакальнага беларускага фальклору (Я. Чачот, Я. Тышкевіч, П. Шпілеўскі, А. Кіркор).

Фарміраванне беларускай фалькларыстыкі ў другой палове XIX – пачатку XX ст. Першае навуковае выданне беларускіх прыказак (І. Насовіч). Класічныя працы П. Шэйна і складзеная ім праграма па збіранні фальклору. Беларускі фальклор у працах рускіх даследчыкаў-міфалагаў Ф.Буслаева і А. Афанасьева. Зборнік беларускіх песень П. Бяссонава. Спроба жанрава-тэматычнай класіфікацыі беларускага фальклору М. Дзмітрыева. Дзейнасць М. Нікіфароўскага. «Беларускі зборнік» Е. Раманава – энцыклапедыя беларускага фальклору. Практыка вывучэння народнай культуры беларуска-рускага памежжа (У. Дабравольскі). Фундаментальны збор М. Федароўскага «Люд беларускі». Першая навуковая сістэматызацыя беларускага фальклору ў працы Я. Карскага «Беларусы». Збіральніцкая дзейнасць А. Сержпудоўскага.

Роля Інстытута беларускай культуры ў арганізацыі фальклорна-этнаграфічнай работы ў Беларусі ў 20-я гг. XX ст. Арганізацыйная і навуковая дзейнасць І. Сербавы, А. Грыневіча, А. Шлюбскага. Ідэалагічны ціск на змест збіральніцкай і навуковай дзейнасці фалькларыстаў у 30-я гг. XX ст.

Фалькларыстычная работа ў пасляваенны час. Стварэнне Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору ў АН БССР. Выданні М. Чуркіна, Р. Шырмы, Г. Цітовіча, З. Мажэйкі і інш. Шматтомнае выданне зводу беларускай народнай творчасці. Гісторыка-тэарэтычнае вывучэнне жанраў і відаў беларускага фальклору. Даследаванні Г. Барташэвіч, Л. Салавей, К. Кабашнікава, А. Фядосіка, І. Крука, А. Ліса, У. Васілевіча, Р. Кавалёвай, В. Новак, Т. Валодзінай, В. Прыемкі, Г. Пятроўскай, В. Цішчанкі і інш. Параўнальна-гістарычны разгляд беларускага фальклору ў працах К. Кабашнікава. Выданне зборнікаў рэгіянальнага фальклору.

Тэма 3. Нацыянальная адметнасць беларускага фальклору

Паняцце «беларуская народная вусна-паэтычная творчасць». Асаблівасці беларускага нацыянальнага характару як умова добрага захавання фальклорнай спадчыны. Класічны фальклор – найбольш старажытны пласт беларускай нацыянальнай культуры. Канцэпцыя асобы ў беларускім фальклору. Музычны лад народнай лірыкі. Слова і харэаграфія.

Выхаваўчы патэнцыял беларускага фальклору. Народныя традыцыі і фальклор як комплексны сродак выхавання калектыву і асобы. Маральны імператывы беларускага фальклору. Жыццёвая мараль і мастацкая этыка. Сістэма каштоўнасцей. Ідэя сацыяльнай справядлівасці. Праблема выбару. Безнадзейнасць пасярэдняга шляху ў казках. Драматычнасць сямейнага жыцця.

Эстэтычнае багацце беларускага фальклору. Эстэтычныя катэгорыі ў фальклору (гераічнае, камічнае, трагічнае, рамантычнае і інш.). Эстэтычныя каштоўнасці. Прырода як эстэтычны ідэал. Суладдзе чалавечага і прыроднага. Фальклор як крыніца мастацкавыяўленчых сродкаў, вобразаў, матываў, сюжэтаў і сродак узбагачэння прафесійнага мастацтва. Фалькларызм як сацыяльна-культурная і эстэтычная з’ява.

Жанрава-відавая сістэма і прынцыпы класіфікацыі беларускага фальклору.

Праблема жанру ў фальклору. Вершаваная і праявітая мова ў фальклору як жанравызначальная прыкмета. Верагоднае / неверагоднае, сакральнае / прафанае, рытуальнае / нерытуальнае, дыскурсіўнае / наратыўнае як жанравызначальныя прыкметы ў народнай традыцыі. Агульныя прынцыпы класіфікацыі фальклору, іх станоўчыя рысы і недахопы (фармальны, сацыяльны, этнаграфічны, мастацтвазнаўчы, філалагічны). Жанрава-відавая сістэма беларускага фальклору. Агульнафальклорныя і нацыянальна адметныя віды і жанры. Спецыфіка веснавой абраднасці. Восенняя песня як унікальны жанр беларускага фальклору. Сістэма беларускай эпікі. Склад беларускай лірыкі. Класіфікацыя абрадавай і пазаабрадавай лірыкі. Класіфікацыя драматычных твораў беларускага фальклору. Малыя жанры беларускага фальклору. Родавыя рысы замоў. Жанравая сістэма дзіцячага фальклору.

Тэма 4. Малыя жанры беларускага фальклору

Старажытнасць паходжання парэміялагічных жанраў. Універсальнасць выкарыстання. Маўленчыя жанры фальклору.

Выслоўі. Пазафальклорная і фальклорная маўленчая дзейнасць. Маўленчыя стэрэатыпы як элементарныя фальклорныя тэксты-выслоўі і як фразеалагізмы. Магічная функцыя старажытных выслоўяў. Выслоўе як крыніца міфалагічных і этнаграфічных звестак. Пазатэкставыя сувязі выслоўяў (кантэкст выказвання). Групы выслоўяў паводле іх зместу і функцыянальнага прызначэння. Прамежкавае

становішча выслоўяў паміж фразеалагізмамі, з аднаго боку, і прыказкамі і прымаўкамі, з другога.

Прыказкі і прымаўкі. Азначэнне жанраў. Віды класіфікацый: алфавітны, лексічны, манаграфічны, генетычны, тэматычны, логіка-семіятычны. Парэміі і рэальнасць. Тэматыка прыказак і прымавак. Утылітарнае прызначэнне. Прыказкі як звод народнай маралі. Мастацкія асаблівасці прыказак і прымавак. Функцыя уласных імёнаў. Вобразныя сродкі. Слова, вобраз, асацыяцыя.

Загадкі. Паходжанне загадак. Функцыянальнае прызначэнне загадак: міфалагічны і магічны аспекты. Афарыстычнасць мовы. Загадка як сродак развіцця назіральнасці, кемлівасці, паэтычнага мыслення. Культурны кантэкст загадак. Тэматыка загадак і яе гістарычнае пашырэнне. Структура загадак. Кампазіцыя загадак. Віды загадак. Роля метафары. Багацце выяўленчых сродкаў.

Прыкметы і павер'і. Азначэнне жанраў. Сувязь з жыццём і надзённымі праблемамі. Адлюстраванне матэрыяльнага і духоўнага вопыту продкаў. Рэгламентацыя жыцця, народная этыка ў прыкметах і павер'ях. Унутрыжанравая класіфікацыя прыкмет і павер'яў.

Тэма 5. Дзіцячы фальклор

Паняцце «дзіцячы фальклор». Узроставае дыферэнцыяцыя жанраў. Фальклор для дзяцей і ўласна дзіцячая творчасць. Жанры і прынцыпы класіфікацыі дзіцячага фальклору. Дзіцячы фальклор у кантэксце беларускай духоўнай культуры і этнапедагагікі. Роля дзіцячага фальклору ў захаванні непрадуктыўных жанраў нацыянальнага фальклору. Вершаваныя, праязныя, гульнівыя жанры дзіцячага фальклору.

Вершаваныя жанры. Паходжанне калыханак, функцыянальнае прызначэнне, мелодыка. Змест калыханак. Вобразная сістэма. Прызначэнне забаўлянак. Іх сувязь з гульніём. Вобразны свет. Сюжэтнасць. Выхаваўчы змест. Дзіцячыя песні. Сувязь з творчасцю дарослых. Драматургія дзіцячых песень. Песні-заклічкі, сувязь з абрадавай магіяй. Дразнілка як частка народнай смехавой культуры. Міфалогія імя ў дразнілках. Паэтыка абсурду.

Сфера гульнівай культуры. Гульня як сродак сацыялізацыі асобы. Віды гульніў. Структурныя элементы гульні. Функцыі лічылак і слоўных прыгавораў. Лічылка, яе паходжанне. Магічны сэнс. Роля сюжэтнасці і бессюжэтнасці ў лічылках.

Сучасная дзіцячая субкультура і фальклор. Класічныя жанравыя мадэлі ў новай афарбоўцы. Сфера сучаснай дзіцячай міфалогіі. Дэфармаваны свет і маральныя клішэ.

Тэма 6. Казкі

Паняцце казкавай прозы. Віды казак. Азначэнне жанру казкі. Класіфікацыя казак. Паказальнікі казачных сюжэтаў. Структура казкі.

Казкі пра жывёл. Праблема паходжання. «Паляўнічая тэорыя». Роля татэмістычнага міфа. Водгаласы абраду ахвярапрынашэння жывёл. Сацыяльная структура звярынага грамадства. Звярыная сям'я: маці і дзеці. Канфлікты ў свеце жывёл. Жывёлы і людзі. Антыномія маральных устаноў у казках пра жывёл. Псіхалагічныя тыпы. Рух да алегарычнасці. Кумулятыўныя казкі.

Чарадзейна-фантастычныя казкі. Навуковыя падыходы да асэнсавання спецыфікі жанру. Гістарычныя вытокі чарадзейнай казкі. Архаічныя дыдактычныя

аповеды як папярэднікі казак. Іх роля ў абрадзе ініцыяцыі. Жанравая трансфармацыя старажытных апавяданняў. Мадэль свету чарадзейных казак: цэнтр, перыферыя, мяжа. Сюжэты і матывы. Народная аксіялогія ў казках. Казачны хранатоп. Традыцыйныя формулы чарадзейнай казкі (ініцыяльныя, медыяльныя, фінальныя). Катэгорыя ўлады. Антытэтычнасць казачных персанажаў: станоўчыя/адмоўныя, актыўныя/пасіўныя, арыстакратычныя/дэмакратычныя, звычайныя/незвычайныя. Генезіс казачных персанажаў. Структура чарадзейнай казкі: матывы, сюжэты, вобразы, функцыі.

Рэалістычныя казкі. Разнавіднасці рэалістычных казак. Умоўна рэалістычныя карціны свету і іх мастацкае бачанне. Авантурна-навелістычныя казкі. Псіхатып героя як аснова сюжэта. Шматэпізоднасць. Пераасэнсаванне архаічных структур. Бытавыя казкі. Характары і канфлікты. Праблематыка. Стэрэатыпныя развязкі сюжэтаў. Гендэрная тыпалогія. Сацыяльныя казкі. Сфера канфліктаў. Механізмы абароны ўласнай годнасці. Тыпалогія пераможцаў. Мастацкая этыка. Камізм сітуацый. Роля дыялогу. Маўленчая характарыстыка персанажаў.

Тэма 7. Няказкавая проза

Няказкавая проза – крыніца вивучэння светапогляду беларускага народа. Суадносіны інфарматыўнай і эстэтычнай функцый. Жанры няказкавай прозы. Сінтэтычныя з’явы (легендарная казка, казка-анекдот і інш.). Праблема жанравай класіфікацыі і сістэматызацыі тэкстаў. Вобласці легендарнага, фантастычнага, рэалістычнага.

Легенды і паданні. Азначэнне жанра. Паходжанне легенд. Легенда ў хрысціянскай культуры. Тэматычна-функцыянальны склад беларускіх легенд: міфалагічныя (касмаганічныя, заагенічныя, антрапагенічныя, эсхаталагічныя), гістарычныя, тапанімічныя, маральна-этычныя. Легенда і міф. Легенда і казка. Легенда і паданне. Праблема вызначэння жанра. Паходжанне падання. Тэматычны прыныцып класіфікацыі. Асноўныя групы паданняў: гістарычныя, тапанімічныя. Характар адлюстравання падзей у паданнях.

Былічкі. Вызначэнне жанра. Персанажы былічак (прымхліц): звышнатуральныя істоты свету ніжэйшай міфалогіі, асобы са звышнатуральнымі магічнымі якасцямі. Псіхалагічны фактар як матывуемая тэма. Жанравызначальныя рысы: устаноўка на выключную дакладнасць, адсутнасць фантастычнай выдумкі, аўтар і апавядальнік – сведкі падзей. Перыферыйнае становішча былічак у фальклоры. Прадуктыўнасць жанра. Прагматычны аспект рэалістычных аповедаў. Грамадская і бытавая тэматыка.

Рэалістычныя аповеды: бываліцы, апавяданні-ўспаміны. Жанравызначальныя рысы: устаноўка на дакладнасць, адсутнасць фантастычнай выдумкі. Перыферыйнае становішча ў фальклоры. Прадуктыўнасць жанраў. Грамадская і бытавая тэматыка. Кампазіцыя.

Жарты, анекдоты, гумарэскі, небыліцы. Смехавыя формы фальклорнай прозы. Азначэнне жарта. Структура жарта: аднаэпізоднасць, нечаканая камічная развязка. Тэматыка жартаў: бытавыя здарэнні, дзіўныя ўчынкі, недарэчныя сітуацыі. Дасціпны характар насмешкі. Дыялагічная форма. Вызначэнне анекдота. Віды анекдотаў. Кампазіцыйныя формы. Роля дыялогу ў стварэнні камічнай сітуацыі. Персанажы анекдотаў. Прадуктыўнасць жанру. Вызначэнне гумарэскі. Структура гумарэскі: шматэпізоднасць, лагічнасць выніку. Змест. Мастацкія

асаблівасці. Месца ў сучасным грамадстве. Вызначэнне небыліцы. Абсурдная карціна свету як жанравызначальная рыса небыліц. Небыліца і казка.

Тэма 8. Каляндарна-абрадавая паэзія беларусаў

Каляндарныя цыклы. Жанравыя песенныя формы (заклінальныя, рытуальныя, велічальныя, дакаральныя, абрадавыя лірычныя песні). Характар лірызму ў творах.

Зімовы цыкл каляндарна-абрадавай паэзіі. Рытуальна-міфалагічны змест калядных абрадаў, звычайў, песень. Павер'і, прыкметы, вераванні, варажба. Куцця і дзяды. Феномен калядных хаджэнняў і ваджэнняў. Мастацкі свет калядных песень. Сістэма персанажаў, міфалагізацыя вобраза гаспадарскага двара. «Ваджэнне казы» як песенна-сімвалічнае адлюстраванне старажытнага абраду ахвярапрынашэння. Рытуальныя калядныя гульні і іх паэзія («Жаніцьба Цярэшкі», «Яшчур»). Шчадроўскія песні. Песні на Васіллі.

Веснавы цыкл каляндарна-абрадавай паэзіі. Віды беларускіх веснавых песень. Нацыянальна адметныя віды веснавой паэзіі беларусаў. Масленіца, яе семантыка. Масленічныя песні. Генезіс вобраза Масленкі. Рытуальная ідэя масленічных абрадаў і звычайў. Склад масленічных песень. Гуканне вясны. Асноўныя матывы, рытуальна-міфалагічны змест і паэтыка вяснянак. Архетыпная аснова сістэмы жаночых персанажаў. Вялікдзень – абрады і звычаі. Валачобніцтва. Валачобныя песні, геаграфія распаўсюджвання. Адметнасць прыпеваў. Функцыянальна-тэматычны склад валачобных песень. Вобразы гаспадароў і іх дзяцей. Развіццё матыву «Дзіўныя праявы ў двары гаспадара». Свята Юр'я. Юраўскія песні. Семантыка вобраза Юр'я і яго маці. Матыў адмыкання вясны. Юраўскі карагод. Песні абраду ваджэння і пахавання «стралы». Паэзія абраду ў кантэксце сюжэта славянскага міфа (барацьба Грамавіка са змеем). Семантыка траецкіх свят і абрадаў. Траецкія і куставыя песні, агульнае і адметнае. Культ прыроды і культ продкаў. Вобразы бярозкі, Куста, дзявоцкага войска, прыпявалначак. Тэма кумавання ў траецкіх песнях. Русальныя павер'і і песні, арэал іх распаўсюджвання. Генезіс і семантыка вобраза русалкі. Абрад праводзінаў русалкі. Міфалагічныя матывы ў русальных песнях.

Летні цыкл земляробчага календара. Склад летніх песень: купальскія, пятроўскія, касецкія, жніўныя.

Купалле. Структурна-семантычныя асаблівасці купальскай абраднасці. Міфалагічны першашлюб – аснова купальскага рытуалу. Папараць-кветка як знакавы вобраз. Аграрна-шлюбная семантыка матыву «ігра» сонца. Купальскія песні: рытуальныя, міфалагічныя, заклінальныя, карагодныя, жартоўныя. Сюжэты купальскіх балад. Матыў метамарфозы. Матыў сакральнага шлюбу. Матыў падману дзяўчыны. Геаграфія купалля. Тэма кахання і замужжа ў пятроўскіх песнях. Семантыка Іллі. Спас. Жніво, яго этапы. Жніўныя песні. Зажынкі, паэзія зажынак. Кампазіцыя зажынкавых песень, іх тэматыка. Уласна жніўныя песні. Паэтычнае структурыраванне прасторы і часу. Прыродныя канцэпты. Вобразная сістэма. Баладны матыву «ваўкі-нянькі». Дажынкі. Семантыка «барады». Архаічныя структуры «жніво – вайна», «вянок – дар божы». Вобразы Раю, Спарыша, Спарыні.

Восеньскі цыкл каляндарна-абрадавай паэзіі. Багач, Узвіжанне, Пакроў, Змітраўскія дзяды – семантыка і сімволіка, спалучэнне аграрных і хрысціянскіх матываў. Восеньскія песні – адметная асаблівасць беларускага фальклору.

Геаграфія распаўсюджвання. Прыродны, працоўны, бытавы кантэксты восеньскіх песень.

Прамежкавае каляндарнае становішча прадзільных (піліпаўскіх) песень. Калектыўныя попрадкі як бытавы кантэкст песень. Звычай першага «запрадання». Паэтызацыя кужалю. Элегічныя і жартоўныя песні. Вобразы пралляў. Матыў стомленасці ў піліпаўскіх песнях. Матыў набліжэння каляд.

Талака, яе віды (веснавая, летняя, восеньская). Аграрна-магічныя матывы ў талочных песнях. Лёс каляндарна-абрадавай паэзіі сённа.

Тэма 9. Сямейна-абрадавы комплекс беларусаў і яго паэзія

Абрады жыццёвага цыкла як абрады «пераходу». Міфалагічная універсалія «праз смерць да новага нараджэння». Семантычная аснова абраднасці жыццёвага цыкла. Трайчастая кампазіцыя пераходных абрадаў.

Радзінная абраднасць і паэзія. Рэгламентацыя паводзінаў цяжарнай жанчыны. Забароны, парады і іх тлумачэнне. Драматургія хрэсьбінай абраднасці і яе паэтычнае ўвасабленне. Сістэма персанажаў (парадзіха, бацька дзіцяці, дзіця, бабка, кум, кума). Рэальнае і ідэальнае ў іх стасунках. «Бабіна каша», яе семантыка. Дзіця – дар Бога. Гендэрны аспект. Жанравыя віды хрэсьбінай паэзіі: заклінальныя, велічальныя, жартоўныя, бяседныя песні, тосты, прыгаворкі, жарты. Мастацкая дваістасць вобразаў бабкі і кумоў. Эратычная сімволіка хрэсьбіных песень. Асноўныя матывы бяседных песень.

Вясельная абраднасць і паэзія. Паходжанне вясельнага абраду. Асноўныя этапы вяселля. Сімволіка абрадавых дзействаў, змест, функцыі. Вясельныя песні і прыгаворкі як матэрыял для рэканструкцыі гісторыі вясельнай абраднасці. Вясельныя чыны. Трайчастая кампазіцыя беларускай вясельнай абраднасці. Рытуальныя і ілюстрацыйныя песні. Перадвясельныя абрады і звычаі: тэрміналогія, змест, функцыя. Формульныя тэмы перадвясельнай паэзіі. Вобразныя коды каравайных песень (рытуальны, міфалагічны, сімвалічны). Рытуальны сцэнарый вяселля. Сімволіка абрадаў пасаду (саджэнне на дзяжу, расплятанне касы, застрыганне, пакрыванне). Рытуальна-эмацыянальныя тэмы маладой, маладога, дарогі, сустрэчы і інш. Харавы дыялог партыі жаніха і партыі нявесты на вяселлі ў хаце маладой і ў хаце маладога. Паэтыка велічальных і дакаральных песень. Асноўныя семантычныя коды вясельнай тропікі (касмалагічны, анімалістычны, арніталагічны, раслінны). Эратычная сімволіка абрадавай атрыбутыкі і вясельных песень. Каліна як сімвал цноты. Паслявясельныя абрады і звычаі. Тыпы гасціны («пярэзвы», «бабскі вечар», «госці»).

Пахавальная і памінальная абраднасць. Галашэнні. Вера ў замагільнае жыццё і магчымасць сувязі са светам жывых – аснова пахавальных і памінальных абрадаў. Тэма смерці як сямейнай трагедыі. Рытуалізацыя дзеянняў, звязаных з прыгатаваннем нябожчыка ў апошні шлях. Працэс пахавання. Сімволіка абрадавых дзеянняў. Хаўтурныя галашэнні, іх месца ў пахавальнай абраднасці. Традыцыйныя кампазіцыйныя блокі галашэнняў. Характар тропікі. Памінальны хранатоп. Дзяды. Псалмы і духоўныя вершы ў кантэксце пахавальнай і памінальнай абраднасці.

Тэма 10. Замоў

Паходжанне, магічнае прызначэнне і лёс замоў. Традыцыйныя і новыя носьбіты магічнай практыкі. Тэматычна-функцыянальная класіфікацыя замоў. Міфалагічная карціна свету ў замовах. Язычніцкія і хрысціянскія вобразы ў

замовах. Семантыка і структура замоўных формул. Магічная аснова кампазіцыі замоў. Функцыянальная паэтыка замоў. Магічная функцыя рытмікі, топікі, сінтактыкі. Замова, заклінанне, малітва.

Тэма 11. Пазаабрадавая лірыка

Пазаабрадавая лірыка – з’ява культуры новага часу. Адметнасць лірычнай парадэгмы. Пачуцці і перажыванні як паэтычная рэальнасць лірычных песень. Сінтэз перажыванняў лірычнага героя і выканаўцы. Сістэма маральных каштоўнасцей. Бытавы і сацыяльны канфлікт як аснова першаснай класіфікацыі пазаабрадавай лірыкі. Экспліцытны і імпліцытны аўтар. Выканальніцкі час пазаабрадавых песень. Феномен перажывання чужога лёсу як уласнага. Ілюзія рэальнасці.

Песні пра каханне. Віды любоўных песень: працяжныя і частыя. Прырода і прыроднае асяроддзе ў песнях. Жыццёвыя калізіі і паэтычныя матывы. Тыпалогія лірычных герояў любоўных песень. Тып беларускага залётніка. Этыка і эстэтыка кахання. Паэтычныя знакі шчаслівага і нешчаслівага кахання. Ідэальнае каханне.

Сямейна-бытавыя песні. Гендэрны аспект сямейна-бытавых песень. Гендэрная ідэалогія і гендэрныя стэрэатыпы. Тэма сямейнага дэспатызму. Тыпалогія жаночых і мужчынскіх характараў. Тэма жаночай долі. Дамінантныя матывы: журба, скарга, праклён і інш. Маральны гвалт над замужняй жанчынай. Жаночыя мары. Паэтычныя сродкі адлюстравання вобразаў у сямейна-бытавой лірыцы. Сюжэтныя сітуацыі сіроцкіх, удовінных, прымацкіх песень.

Сацыяльна-бытавыя песні. Унутрыжанравыя разнавіднасці сацыяльна-бытавых песень: рэкруцкія, салдацкія, казацкія, чумацкія, бурлацкія, батрацкія, антыпрыгонніцкія. Асоба і аўтарытарнае сацыяльнае асяроддзе. Персаніфікацыя і безасабовасць улады. Тэматыка. Драматызм і трагічнасць сітуацый. Псіхалагічны малюнак лірычных герояў. Роля метафары ў стварэнні вобразаў. Традыцыйная сімволіка.

Жартоўныя і сатырычныя песні. Вытокі народнай смехавой культуры. Рытуальныя і бытавыя формы смеху. Структура камічнага. Разнастайнасць паэтычных форм камічнага ў жартоўных песнях. Сфера гумару і сфера сатыры. Сродкі стварэння сатырычных вобразаў у беларускіх песнях (іронія, гратэск, сарказм). Перапрацоўка літаратурных твораў як шлях узбагачэння жартоўных і сатырычных песень.

Прыпеўкі. Праблема суаднесенасці прыпеўкі з малымі лірычнымі формамі класічнага фальклору. Прыпеўка як маргінальная з’ява народнай культуры. Прыпеўка і кіч. Мясцовыя назвы жанру. Тэматыка і функцыянальныя групы прыпевак. Мастацкія асаблівасці. Адкрытае выказванне пачуццяў як жанравая асаблівасць прыпеўкі. Выкарыстанне традыцыйных прыёмаў. Рытміка, рыфма, гукапіс. Прыпеўка і сучаснасць.

Тэма 12. Баладныя песні

Праблема вызначэння жанру. Паходжанне баладных песень. Аб’ём тэрміна «балада» ў розных культурных традыцыях. Сюжэтнасць – жанраўтваральная рыса баладных песень. Характар лірызму. Карагодна-гульнівыя балады – старажытны пласт жанру. Рытуальна-міфалагічныя балады, іх сувязь з вясенне-летнімі святочнымі абрадамі. Матыў адгадвання загадак і яго гістарычныя вытокі. Балады з гістарычнымі матывамі: умоўнасць гістарычнага элементу. Навелістычныя балады,

драматычныя і трагічныя калізії. Тыпалогія характараў баладных песень. Адметныя псіхатыпы. Мадэлі паводзін. Гендэрныя стасункі. Сацыяльна-гістарычныя прычыны дэфармацыі характараў у адлюстраванні баладных песень. Стылістычная афарбоўка баладных песень новага часу. Псіхалогія маргінальнага асяроддзя. Балада і жорсткі раманс. Шляхі пранікнення раманса ў беларускі фальклор. Сюжэты, вобразы, выяўленчыя сродкі рамансавай лірыкі.

Тэма 13. Віды народна-драматычнага мастацтва

Драматургія фальклорна-этнаграфічных комплексаў. Традыцыйныя ролі. Выканаўцы. Касцюмы і маскі. Рэгламентацыя паводзін. Вясельная драматургія. Хрэсьбіны як імправізаваная тэатральная дзея. Элементы тэатралізацыі ў гульнях і карагодах. Творчасць скамарохаў. Культурныя вытокі батлейкі і яе нацыянальная самабытнасць. Віды батлейкі, тыпы лялек. «Жывыя» батлейкі. Камбінаваны від. Містэрыяльная драма «Цар Ірад». Сюжэты і героі свецкай часткі батлейкавых прадстаўленняў. Катэгорыя высокага і нізкага ў батлейкавых прадстаўленнях. Інтэрмедый ў складзе школьнай драмы. Фалькларызм інтэрмедый. Вобраз селяніна. Народная драма «Цар Максімілян». Вытокі драмы. Духоўная аснова канфлікту. Дзеючыя асобы. Рэалістычныя і фантастычныя элементы. Спалучэнне гераічнай, трагічнай і камедыйнай ліній. Асаблівасці мовы дзеючых асоб.

Тэма 14. Методыка збірання фальклору і пашпартызацыя фальклорных жанраў

Фальклорная экспедыцыя як асноўная форма збірання фальклорных тэкстаў. Праграмы-апытальнікі і іх роля. Афармленне, ідэнтыфікацыя жанраў сабраных твораў. Фона- і відэазапісы. Фальклорны архіў, яго фарміраванне. Выкарыстанне архіўных фондаў.

**ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА
ДЫСЦЫПЛІНЫ «ВУСНАЯ НАРОДНАЯ ТВОРЧАСЦЬ»**

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		Самастойная работа студэнта	Матэрыяль-нае забеспячэн-не заняткаў (наглядныя, метадычныя дапаможнікі і інш.)	Літаратура	Формы кантролю ведаў
		Лекцыі	Практычныя заняткі				
1	2	3	4	5	6	7	8
	ВУСНАЯ НАРОДНАЯ ТВОРЧАСЦЬ	38	40	66			
1.	Фальклор як від мастацтва	2	2	2			
	1. Гістарычнае развіццё і прынцыпы перыядызацыі фальклору. 2. Спецыфіка фальклору. 3. Фальклор і літаратура як віды слоўнага мастацтва.	2	2	2	Хрэстаматыя «Беларускі фальклор»	[1] [3] [4] [5]	Канспектаванне артыкулаў па фальклору
2.	Фалькларыстыка як навука	2	2	2			
	1. Метады і прынцыпы вывучэння фальклору. 2. Фалькларыстыка ў сістэме філалагічных і грамадскіх навук. 3. Станаўленне беларускай фалькларыстыкі ў рэчышчы славянскай і еўрапейскай навукі.	2	2	2	Хрэстаматыя «Беларускі фальклор»	[1] [3] [4] [5]	Рэфераты студэнтаў
3.	Нацыянальная адметнасць беларускага фальклору	2	2	2			
	1. Паняцце «беларуская народная вусна-паэтычная творчасць». Асаблівасці беларускага нацыянальнага характару як умова захавання фальклорнай спадчыны. 2. Выхаваўчы патэнцыял беларускага фальклору. Народныя	2	2	2	Хрэстаматыя «Беларускі фальклор»	[1] [3] [4] [5]	Праца ў падгрупах. Выступленне паведамленнямі.

	традыцыі і фальклор як комплексны сродак выхавання калектыву і асобы. 3. Эстэтычнае багацце беларускага фальклору. 4. Фалькларызм як сацыяльна-культурная і эстэтычная з'ява. 5. Жанрава-відавая сістэма і прынцыпы класіфікацыі беларускага фальклору.						
4.	Малыя жанры беларускага фальклору	2	2	2			
	1. Старажытнасць паходжання парэміялагічных жанраў. Універсальнасць выкарыстання. Маўленчыя жанры фальклору. 2. Выслоўі. 3. Прыказкі і прымаўкі. 4. Загадкі. 5. Прыкметы і павер'і.	2	2	2	Тэксты прыказак і прымавак	[1] [3] [4] [5]	
5.	Дзіцячы фальклор	2	2	4			
5.1.	1. Вершаваныя жанры. 2. Празаічныя жанры. 3. Сфера гульнівай культуры. 4. Сучасная дзіцячая субкультура і фальклор	2		2	Энцыклапедыя «Беларускі фальклор»	[1] [3] [4] [5]	
5.2.	Жанры дзіцячага фальклору 1. Паняцце «дзіцячы фальклор». 2. Узроставая дыферэнцыяцыя жанраў. 3. Фальклор для дзяцей і ўласна дзіцячая творчасць. 4. Жанры і прынцыпы класіфікацыі дзіцячага фальклору. 5. Вершаваныя, прозаічныя, гульнівыя жанры дзіцячага фальклору.		2	2	Тэксты лічылак, жартаў, забаўлянак	[1] [3] [4] [5] [6]	Ставарэнне лічылак
6.	Казкі	4	2	8			
6.1.	Казкі пра жывёл 1. Праблема паходжання. «Паляўнічая тэорыя». Роля татэмістычнага міфа. 2. Сацыяльная структура звярынага грамадства. Звярыная сям'я: маці і дзеці. Канфлікты ў свеце жывёл. 3. Жывёлы і людзі. Антыномія маральных устаноў у казках пра жывёл. Псіхалагічныя тыпы.	2		2	Тэксты і запісы казак	[1] [3] [4] [5] [7]	

	4. Рух да алегарычнасці. Кумулятыўныя казкі.						
6.2.	<p>Чарадзейна-фантастычныя казкі</p> <p>1. Навуковыя падыходы да асэнсавання спецыфікі жанру. Гістарычныя вытокі чарадзейнай казкі.</p> <p>2. Мадэль свету чарадзейных казак: цэнтр, перыферыя, мяжа.</p> <p>3. Сюжэты і матывы. Народная аксіялогія ў казках.</p> <p>4. Казачны хранатоп. Традыцыйныя формулы чарадзейнай казкі (ініцыяльныя, медыяльныя, фінальныя).</p> <p>5. Антытэтычнасць казачных персанажаў: станоўчыя / адмоўныя, актыўныя / пасіўныя, арыстакратычныя / эмакратычныя, звычайныя / незвычайныя.</p> <p>6. Структура чарадзейнай казкі: матывы, сюжэты, вобразы, функцыі.</p>	2		4	Тэксты і запісы казак	[1] [3] [4] [5] [7]	
6.3.	<p>Рэалістычныя казкі</p> <p>1. Разнавіднасці рэалістычных казак.</p> <p>2. Умоўна рэалістычныя карціны свету і іх мастацкае бачанне. Авантурна-навелістычныя казкі.</p> <p>3. Бытавыя казкі. Характары і канфлікты. Праблематыка. Стэрэатыпныя развязкі сюжэтаў. Гендэрная тыпалогія.</p> <p>4. Сацыяльныя казкі. Сфера канфліктаў. Механізмы абароны ўласнай годнасці. Тыпалогія пераможцаў. Мастацкая этыка. Камізм сітуацый. Роля дыялогу. Маўленчая характарыстыка персанажаў.</p>	2		2	Тэксты і запісы казак	[1] [3] [4] [5]	
6.4.	<p>Казкі</p> <p>1. Паняцце казкавай прозы. Віды казак. Азначэнне жанру казкі.</p> <p>2. Класіфікацыя казак. Паказальнікі казачных сюжэтаў.</p> <p>3. Структура казкі.</p> <p>4. Казкі пра жывёл.</p> <p>5. Чарадзейна-фантастычныя казкі.</p> <p>6. Рэалістычныя казкі.</p>		2		Тэксты і запісы казак	[1] [3] [4] [5] [6]	Выразнае і каменціраванае чытанне казак
7.	Няказкавая проза	2	2	4			
	<p>1. Няказкавая проза – крыніца вывучэння светапогляду беларускага народа.</p> <p>2. Жанры няказкавай прозы.</p>	2		4	Энцыклапедыя «Беларускі фальклор»	[1] [3] [4]	
			2				

	3. Легенды і паданні. 4. Былічкі. 5. Рэалістычныя аповеды: бываліцы, апавяданні-ўспаміны. 6. Жарты, анекдоты, гумарэскі, небыліцы.					[5] [7]	
8.	Каляндарна-абрадавая паэзія беларусаў	8	8	10			
8.1.	Зімовы цыкл каляндарна-абрадавай паэзіі 1. Рытуальна-міфалагічны змест калядных абрадаў, звычайў, песень. 2. Павер'і, прыкметы, вераванні, варажба. 3. Куцця і дзяды. 4. Феномен калядных хаджэнняў і ваджэнняў. 5. Мастацкі свет калядных песень. Сістэма персанажаў, міфалагізацыя вобраза гаспадарскага двара. 6. Шчадроўскія песні. Песні на Васіллі.	2	2	2	Выданне «Зімовыя песні (Калядкі і шчадроўкі)» (1975)	[1] [8]	Экспрэс-апытанне
8.2.	Веснавы цыкл каляндарна-абрадавай паэзіі 1. Віды беларускіх веснавых песень. 2. Масленіца, яе семантыка. Масленічныя песні. 3. Гуканне вясны. 4. Вялікдзень – абрады і звычаі. Валачобніцтва. Валачобныя песні, геаграфія распаўсюджвання. 5. Свята Юр'я. Юраўскія песні. Траецкія і куставыя песні, агульнае і адметнае. Культ прыроды і культ продкаў. 6. Русальныя павер'і і песні, арэал іх распаўсюджвання.	2	2	4	Г.А. Барташэвіч «Беларуская народная паэзія веснавога цыкла і славянская фальклорная традыцыя (1985)	[1] [6]	Экспрэс-апытанне
8.3.	Летні цыкл земляробчага календара 1. Склад летніх песень: купальскія, пятроўскія, касецкія, жніўныя. 2. Купалле. Структурна-семантычныя асаблівасці купальскай абраднасці. 3. Тэма кахання і замужжа ў пятроўскіх песнях. 4. Семантыка Іллі. Спас. 5. Жніво, яго этапы. Жніўныя песні. Зажынкi, паэзія зажынак. 6. Дажынкi.	2	2	2	Энцыклапедыя «Беларускі фальклор»	[1] [6] [8]	Экспрэс-апытанне
8.4.	Восеньскі цыкл каляндарна-абрадавай паэзіі 1. Багач, Узвіжанне, Пакроў, Змітраўскія дзяды – семантыка і	2		2	Энцыклапедыя «Беларускі	[1] [7]	

	сімволіка, спалучэнне аграрных і хрысціянскіх матываў. 2. Восеньскія песні – адметная асаблівасць беларускага фальклору. 3. Прамежкавае каляндарнае становішча прадзільных (піліпаўскіх) песень. 4. Талака, яе віды (веснавая, летняя, восеньская). Аграрна-магічныя матывы ў талочных песнях. Лёс каляндарна-абрадавай паэзіі сёння.		2		фальклор»	[8]	
9.	Сямейна-абрадавы комплекс беларусаў і яго паэзія	6	6	8			
9.1.	Радзінная абраднасць і паэзія 1. Рэгламентацыя паводзінаў цяжарнай жанчыны. Забароны, парады і іх тлумачэнне. 2. Драматургія хрэсьбіннай абраднасці і яе паэтычнае ўвасабленне. Сістэма персанажаў (парадзіха, бацька дзіцяці, дзіця, бабка, кум, кума). 3. Жанравыя віды хрэсьбіннай паэзіі: заклінальныя, велічальныя, жартоўныя, бяседныя песні, тосты, прыгаворкі, жарты. 4. Мастацкая дваістасць вобразаў бабкі і кумоў. Асноўныя матывы бяседных песень.	2	2	4	Выданне «Радзінная паэзія» (1971)	[1] [3] [4] [5] [7] [9] [10]	Экспрэс-апытанне
9.2.	Пахавальная і памінальная абраднасць. Галашэнні 1. Тэма смерці як сямейнай трагедыі. Сімволіка абрадавых дзеянняў. 2. Хаўтурныя галашэнні, іх месца ў пахавальнай абраднасці. Традыцыйныя кампазіцыйныя блокі галашэнняў. 3. Дзяды. Псалмы і духоўныя вершы ў кантэксце пахавальнай і памінальнай абраднасці.	2	2	2	Энцыклапедыя «Беларускі фальклор»	[1] [3] [4] [5] [6] [11]	Экспрэс-апытанне
9.3.	Вясельная абраднасць і паэзія 1. Паходжанне вясельнага абраду. Асноўныя этапы вяселля. Сімволіка абрадавых дзействаў, змест, функцыі. Вясельныя песні і прыгаворкі. Вясельныя чыны. 2. Перадвясельныя абрады і звычаі: тэрміналогія, змест, функцыя. Формульныя тэмы перадвясельнай паэзіі. Вобразныя коды каравайных песень (рытуальны, міфалагічны, сімвалічны).	2		4	«Вяселле. Песні: У 6 кн.» (1980–1988)	[1] [3] [4] [5] [6] [8]	Праца ў групах. Падрыхтоўка паведамленняў

	3 Рытуальны сцэнарый вяселля. Сімволіка абрадаў пасаду (саджэнне на дзяжу, расплятанне касы, застрыганне, пакрыванне). 4 Паэтыка велічальных і дакаральных песень. Асноўныя семантычныя коды вясельнай тропікі. 5. Паслявясельныя абрады і звычаі. Тыпы гасціны.		2				
10.	Замовы	2		4			
	1. Паходжанне, магічнае прызначэнне і лёс замоў. 2. Традыцыйныя і новыя носьбіты магічнай практыкі. Тэматычна-функцыянальная класіфікацыя замоў. 3. Міфалагічная карціна свету ў замовах. 4. Язычніцкія і хрысціянскія вобразы ў замовах. 5. Семантыка і структура замоўных формул. Магічная аснова кампазіцыі замоў. 6. Функцыянальная паэтыка замоў. Магічная функцыя рытмікі, топікі, сінтактыкі. Замова, заклінанне, малітва.	2		4	Выданне «Замовы» (1992)	[1] [2] [3] [9] [10]	
11.	Пазаабрадавая лірыка	2	2	6			
	1. Пазаабрадавая лірыка – з’ява культуры новага часу. Адметнасць лірычнай парадыгмы. 2. Віды любоўных песень: працяжныя і частыя. Тыпалогія лірычных герояў любоўных песень. 3. Сямейна-бытавыя песні. Гендэрны аспект сямейна-бытавых песень. Сюжэтныя сітуацыі сіроцкіх, удовінных, прымацкіх песень. 4. Сацыяльна-бытавыя песні. Унутрыжанравыя разнавіднасці сацыяльна-бытавых песень. 5. Жартоўныя і сатырычныя песні. Разнастайнасць паэтычных форм камічнага ў жартоўных песнях. 6. Прыпеўкі. Прыпеўка і кіч. Тэматыка і функцыянальныя групы прыпевак. Мастацкія асаблівасці. Прыпеўка і сучаснасць.	2	2	2	Тэксты і запісы прыпевак	[1] [3] [4] [7] [8]	Экспрэс-апытанне
12.	Баладныя песні	2	4	6			
	1. Праблема вызначэння жанру. Паходжанне баладных песень. 2. Карагодна-гульнёвыя балады – старажытны пласт жанру. 3. Рытуальна-міфалагічныя балады, іх сувязь з вясенне-летнімі святочнымі абрадамі. Матыў адгадвання загадак і яго гістарычныя	2		2	Тэксты і запісы балад	[1] [3] [4] [5]	

	<p>вытокі.</p> <p>4. Балады з гістарычнымі матывамі: умоўнасць гістарычнага элементу.</p> <p>5. Навелістычныя балады, драматычныя і трагічныя калізій.</p> <p>6. Тыпалогія характараў баладных песень. Адметныя псіхатыпы. Мадэлі паводзін. Гендэрныя стасункі.</p> <p>7. Балада і жорсткі раманс. Сюжэты, вобразы, выяўленчыя сродкі рамансавай лірыкі.</p>		4	2		[9]	
13.	Віды народна-драматычнага мастацтва		4	6			
	<p>1. Драматургія фальклорна-этнаграфічных комплексаў. Традыцыйныя ролі. Выканаўцы. Касцюмы і маскі. Рэгламентацыя паводзін.</p> <p>2. Вясельная драматургія.</p> <p>3. Хрэсьбіны як імправізаваная тэатральная дзея.</p> <p>4. Элементы тэатралізацыі ў гульнях і карагодах.</p> <p>5. Творчасць скамарохаў.</p> <p>6. Культурныя вытокі батлейкі і яе нацыянальная самабытнасць. Віды батлейкі, тыпы лялек.</p> <p>7. Інтэрмедый ў складзе школьнай драмы. Фалькларызм інтэрмедый.</p> <p>8. Народная драма «Цар Максімілян». Вытокі драмы.</p>		4	2	Тэксты інтэрмедый	[1] [2] [9] [10]	Аналіз і прагляд інтэрмедый і п'ес для батлейкі
14.	Методыка збірання фальклору і пашпартызацыя фальклорных жанраў	2	2	2			
	<p>1. Фальклорная экспедыцыя як асноўная форма збірання фальклорных тэкстаў.</p> <p>2. Праграмы-апытальнікі і іх роля.</p> <p>3. Афармленне, ідэнтыфікацыя жанраў сабраных твораў.</p> <p>4. Фона- і відэазапісы.</p> <p>5. Фальклорны архіў, яго фарміраванне. Выкарыстанне архіўных фондаў.</p>	2	2	2		[1] [2]	Аналіз архіўных фондаў. фондаў.
	УСЯГО	38	40	66			Залік

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

Асноўная літаратура

1. Вусная народная творчасць [Электронны рэсурс] : вучэб.-метадыч. комплекс для спецыяльнасцей 1-02 03 01 «Беларуская мова і літаратура», 1-02 03 03 «Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)» / склад.: І. М. Мішчанчук, Н. В. Заяц // Репозиторий БГПУ. – Рэжым доступу: <http://elib.bspu.by/handle/doc/2538>. – Дата доступу: 10.11.2023.

2. Гранкина, Е. В. Устное народное творчество: комплекс тестовых заданий : практикум / Е. В. Гранкина, Е. П. Жиганова. – Минск : Белорус. гос. пед. ун-т, 2018. – 116 с.

Дадатковая літаратура

3. Аникин, В. П. Устное народное творчество : учеб. для учреждений высш. проф. образования / В. П. Аникин. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Академия, 2011. – 745 с.

4. Беларуская вусна-паэтычная творчасць : падруч. для студэнтаў ВНУ / К. П. Кабашнікаў [і інш.]. – Мінск : Лексис, 2000. – 512 с.

5. Беларускі фальклор. Легенды і паданні. Казкі. Прыказкі і прымаўкі / рэд. Ю. А. Місюль. – Мінск : Выш. шк., 2022. – 271 с.

6. Беларускі фальклор. Матэрыялы і даследаванні : зб. навук. пр. / гал. рэд. Т. В. Валодзіна. – Мінск : Беларус. навука, 2023. – Вып. 10. – 369 с.

7. Беларусы : у 13 т. / Г. А. Барташэвіч [і інш.] ; НАН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору ; рэдкал.: В. М. Балявіна, М. Ф. Піліпенка. – Мінск : Беларус. навука, 2004. – Т. 7 : Вусная народная творчасць. – 588 с.

8. Буслаев, Ф. И. Народный эпос и мифология / Ф. И. Буслаев. – М. : Высш. шк., 2003. – 398 с.

9. Кавалева, Р. М. Беларуская вусна-паэтычная творчасць : вучэб.-метадыч. комплекс для студэнтаў філал. фак. спецыяльнасці 1-21 05 01 «Беларуская філалогія» / Р. М. Кавалева. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т, 2005. – 148 с.

10. Казакова, І. В. Беларускі фальклор : вучэб. дапам. для студэнтаў устаноў, якія забяспечваюць атрыманне высш. адукацыі па філал. спецыяльнасцях / І. В. Казакова. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т, 2007. – 308 с.

11. Шафранская, Э. Ф. Устное народное творчество : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / Э. Ф. Шафранская. – М. : Академия, 2008. – 345 с.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

Самастойная работа студэнтаў арганізуецца дэканатамі, кафедрамі, выкладчыкамі УВА ў адпаведнасці з Палажэннем аб самастойнай працы студэнтаў.

Мэтай самастойнай работы з'яўляецца авалоданне асноўнымі навыкамі і ўменнямі для выканання самастойнай работы. Пры выкананні самастойнай работы павінны быць створаныя ўмовы, пры якіх будзе забяспечана актыўная роля студэнтаў у самстойным атрыманні ведаў і сістэматычным выкарыстанні іх на практыцы.

Задачами самастойнай работы студэнтаў з'яўляюцца:

- актывізацыя вучэбна-пазнавальнай дзейнасці студэнтаў;
- фарміраванне ўменняў і навыкаў самстойнага авалодання ведамі;
- фарміраванне ўменняў і навыкаў самстойнага прымянення ведаў на практыцы;
- самаразвіццё і самўдасканаленне.

Самастойная работа студэнтаў прадугледжвае выкананне кантрольных прац, падрыхтоўку дакладаў па вызначанай тэматыцы, канспектаванне навуковай, навукова-папулярнай, хрэстаматыйнай літаратуры, рэферываванне і анатаванне прафесійна арыентаваных тэкстаў.

ПЕРАЛІК ЗАДАННЯЎ І КАНТРОЛЬНЫХ МЕРАПРЫЕМСТВАЎ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

№ п/п	Назва тэмы	Коль каець гадзін на СРС	Заданні	Форма выканання
1.	Фальклор як від мастацтва	2	Вывучыць адпаведны матэрыял і падрыхтаваць вусны адказ на тэму: Фальклор і літаратура як віды слоўнага мастацтва.	Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні
2.	Фалькларыстыка як навук	2	Вывучыць адпаведны матэрыял і падрыхтаваць вусны адказ на тэму: Фалькларыстыка ў сістэме філалагічных і грамадскіх навук. Станаўленне беларускай фалькларыстыкі ў рэчышчы славянскай і еўрапейскай навукі	Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні
3.	Нацыянальная адметнасць беларускага фальклору	2	Вывучыць адпаведны матэрыял і падрыхтаваць вусны адказ на тэму: Народныя традыцыі і фальклор як комплексны сродак выхавання калектыву і асобы. Эстэтычнае багацце беларускага фальклору.4. Фалькларызм як сацыяльна-культурная і эстэтычная з’ява. Жанрава-відавая сістэма і прынцыпы класіфікацыі беларускага фальклору.	Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні
4.	Малыя жанры беларускага фальклору	2	Вывучыць адпаведны матэрыял і падрыхтаваць вусны адказ на тэму з выкарыстаннем фактычнага матэрыялу: Выслоўі. Прыказкі і прымаўкі. Загадкі. Прыкметы і павер’і.	Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні
5.	Дзіцячы фальклор	4	Вывучыць адпаведны матэрыял, падабраць фактычны матэрыял і падрыхтаваць вусны адказ з выкарыстаннем фактычнага матэрыялу на тэму:	Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні

			<p>Сучасная дзіцячая субкультура і фальклор Фальклор для дзяцей і ўласна дзіцячая творчасць. Жанры і прынцыпы класіфікацыі дзіцячага фальклору. Вершаваныя, праязічныя, гульнёвыя жанры дзіцячага фальклору.</p>	
6.	Казкі	8	<p>Вывучыць адпаведны матэрыял, прывесці прыклады і падрыхтаваць вусны адказ на тэму: Жывёлы і людзі. Антыномія маральных устаноў у казках пра жывёл. Псіхалагічныя тыпы. Мадэль свету чарадзейных казак: цэнтр, перыферыя, мяжа. Сюжэты і матывы. Традыцыйныя формулы чарадзейнай казкі Антытэтычнасць казачных персанажаў Бытавыя казкі. Характары і канфлікты. Праблематыка. Сацыяльныя казкі. Сфера канфліктаў. Механізмы абароны ўласнай годнасці. Тыпалогія пераможцаў. Маўленчая характарыстыка персанажаў</p>	<p>Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні</p>
7.	Няказкавая проза	4	<p>Вывучыць адпаведны матэрыял і падрыхтаваць вусны адказ на тэму: Жанры няказкавай прозы. Легенды і паданні. Былічкі. Рэалістычныя апаведы: бываліцы, апавяданні-ўспаміны. Жарты, анекдоты, гумарэскі, небыліцы</p>	<p>Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні</p>
8.	Каляндарна-абрадавая паэзія	10	<p>Вывучыць адпаведны матэрыял і падрыхтаваць вусны адказ на тэму: Рытуальна-міфалагічны змест калядных абрадаў, звычайў, песень. Мастацкі свет калядных песень. Сістэма персанажаў, міфалагізацыя вобраза гаспадарскага двара. Масленіца, яе семантыка. Масленічныя песні.</p>	<p>Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні</p>

			<p>Гуканне вясны, змены ў абрадахў.</p> <p>Вялікдзень – абрады і звычаі. Валачобныя песні, геаграфія распаўсюджвання.</p> <p>Юраўскія песні. Траецкія і куставыя песні, агульнае і адметнае. Культ прыроды і культ продкаў</p> <p>Вывучыць адпаведны матэрыял, прааналізаваць змены ў абрадах і падрыхтаваць вусны адказ на тэму:</p> <p>Купалле. Структурна-семантычныя асаблівасці купальскай абраднасці.</p> <p>Тэма кахання і замужжа ў пятроўскіх песнях.</p> <p>Багач, Узвіжанне, Пакроў, Змітраўскія дзяды – семантыка і сімволіка, спалучэнне аграрных і хрысціянскіх матываў.</p>	
9.	Сямейна-абрадавы комплекс беларусаў і яго паэзія	8	<p>Вывучыць адпаведны матэрыял, параўнаць традыцыйную і сучасную трактоўку абрадаў і падрыхтаваць вусны адказ на тэму:</p> <p>Рэгламентацыя паводзінаў цяжарнай жанчыны. Забароны, парады і іх тлумачэнне.</p> <p>Драматургія хрэсьбінай абраднасці і яе паэтычнае ўвасабленне. Сістэма персанажаў (парадзіха, бацька дзіцяці, дзіця, бабка, кум, кума).</p> <p>Тэма смерці як сямейнай трагедыі. Сімволіка абрадавых дзеянняў.</p> <p>Дзяды ў кантэксце пахавальнай і памінальнай абраднасці.</p> <p>Паходжанне вясельнага абраду. Асноўныя этапы вяселля. Сімволіка абрадавых дзействаў, змест, функцыі. Вясельныя песні і прыгаворкі. Вясельныя чыны.</p>	Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні
10.	Замовы	4	<p>Вывучыць адпаведны матэрыял, запісаць прыклады і падрыхтаваць вусны адказ на тэму:</p> <p>Паходжанне, магічнае прызначэнне і лёс замоў.</p> <p>Традыцыйныя і новыя носыбіты магічнай практыкі.</p>	Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні

			<p>Тэматычна-функцыянальная класіфікацыя замоў. Міфалагічная карціна свету ў замовах. Язычніцкія і хрысціянскія вобразы ў замовах. Семантыка і структура замоўных формул. Магічная аснова кампазіцыі замоў. Агульныя рысы і адрозненне замовы, заклінання, малітвы.</p>	
11.	Пазаабрадавая лірыка	6	<p>Вывучыць адпаведны матэрыял і падрыхтаваць вусны адказ на тэму: Пазаабрадавая лірыка як з’ява культуры новага часу. Віды любоўных песень: працяжныя і частыя. Тыпалогія лірычных герояў любоўных песень (прывесці прыклады, выявіць мастацкія асаблівасці вобразу) Сямейна-бытавыя песні. Гендэрны аспект сямейна-бытавых песень. Сюжэтныя сітуацыі сіроцкіх, удовінных, прымацкіх песень. Існаванне ў сучаснасці. Разнавіднасці сацыяльна-бытавых песні (прывесці прыклады). Жартоўныя і сатырычныя песні. Тэматыка і функцыянальныя групы прыпевак. Мастацкія асаблівасці. Прыпеўка і сучаснасць.</p>	<p>Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні</p>
12.	Баладныя песні	6	<p>Вывучыць адпаведны матэрыял, падбраць фактычны матэрыял і падрыхтаваць вусны адказ на тэму: Карагодна-гульнівыя балады – старажытны пласт жанру. Рытуальна-міфалагічныя балады, іх сувязь з вясенне-летнімі святочнымі абрадамі. Матыў адгадвання загадак і яго гістарычныя вытокі. Балады з гістарычнымі матывамі: умоўнасць гістарычнага элементу. Навелістычныя балады, драматычныя і трагічныя калізій. Тыпалогія характараў баладных песень. Адметныя псіхатыпы. Мадэлі паводзін. Гендэрныя стасункі.</p>	<p>Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні</p>

			Балада і жорсткі раманс. Сюжэты, вобразы, выяўленчыя сродкі рамансавай лірыкі.	
13.	Віды народна-драматычнага мастацтва	6	<p>Вывучыць адпаведны матэрыял, падабраць фактычны матэрыял і падрыхтаваць вусны адказ на тэмы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Драматургія фальклорна-этнаграфічных комплексаў. Традыцыйныя ролі. Выканаўцы. Касцюмы і маскі. Рэгламентацыя паводзін. - Вясельная драматургія. - Хрэсьбіны як імправізаваная тэатральная дзея. - Віды батлейкі, тыпы лялек. - Фалькларызм інтэрмедый. <p>Народная драма «Цар Максімілян». Вытокі драмы.</p>	Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні
14.	Методыка збірання фальклору і пашпартызацыя фальклорных жанраў	2	<p>Фальклорная экспедыцыя як асноўная форма збірання фальклорных тэкстаў.</p> <p>Праграмы-апытальнікі і іх роля.</p> <p>Афармленне, ідэнтыфікацыя жанраў сабраных твораў.</p> <p>Фота- і відэазапісы.</p> <p>Фальклорны архіў, яго фарміраванне. Выкарыстанне архіўных фондаў.</p>	Вусная праверка атрыманых ведаў, кантрольныя пытанні
	УСЯГО	66		

ПЕРАЛІК РЭКАМЕНДАВАНЫХ СРОДКАЎ ДЫЯГНОСТЫКІ КАМПЕТЭНЦЫЙ СТУДЭНТАЎ

Для бягучага кантролю і самакантролю ведаў і ўменняў студэнтаў па дысцыпліне «Вусная народная творчасць» можна выкарыстоўваць наступны дыягнастычны інструментарый:

- вусныя апытанні;
- пісьмовыя адказы на пытанні;
- рэцэнзаванне крытычных артыкулаў;
- рэфераты;
- творчыя працы;
- пастаноўкі фальклорных свят і абрадаў;
- гутарка на заліку

ПРЫКЛАДНЫ ПЕРАЛІК ПЫТАННЯЎ ДА ЗАЛІКУ

1. Паняцце «фальклор» і яго разнавіднасці.
  2. Фалькларыстыка як навука пра народную творчасць і яе сувязь з іншымі навукамі.
  3. Нацыянальная адметнасць беларускага фальклору.
  4. Спецыфічныя рысы фальклору.
  5. Фальклор і літаратура як віды слоўнага мастацтва.
  6. Роды, жанры, унутрыжанравыя разнавіднасці фальклору.
  7. Фальклор і старажытныя вераванні.
  8. Станаўленне беларускай фалькларыстыкі. Персаналіі.
  9. Шматтомны фальклорны звод «Беларуская вусная народная творчасць».
- Структура выдання. Кампазіцыя тамоў.
10. Гістарычнае развіццё фальклору: архаіка, класіка, постфальклор.
  11. Зімовы перыяд земляробчага календара. Сімволіка абрадавых дзействаў.
  12. Калядныя песні. Вобразы гаспадара і гаспадыні, хлопца і дзяўчыны.
  13. Рытуальна-міфалагічны змест калядных абрадаў, звычайў, песень, павер'яў.
  14. Калядныя гульні: «Жаніцьба Цярэшкі», «Яшчур».
  15. Веснавы перыяд земляробчага календара: аграрна-магічны характар абрадавых дзействаў. Гуканне вясны.
  16. Вялікдзень: абрады і звычаі.
  17. Валачобныя песні, іх характарыстыка. Вобразная сістэма валачобных песень.
  18. Юр'еўскія звычаі і іх вербальна-рытуальнае суправаджэнне.
  19. Траецкія абрады і песні.
  20. Абрад «Ваджэння куста», яго лакалізацыя. Семантыка абрадавых дзействаў. Куставыя песні.
  21. Летні перыяд земляробчага календара. Купальскі абрад, яго семантыка.
  22. Купальскія і пятроўскія песні: мастацка-вобразная спецыфіка.
  23. Жніво, яго этапы. Жніўныя песні: аграрная аснова, вобразная сістэма.
  24. Дажынкi: абрадавыя дзействы, семантыка вобразаў.
  25. Восеньскія песні: матывы, сюжэты, вобразы.
  26. Восеньскі перыяд земляробчага календара. Асноўныя святы і прысвяткі.
- Семантыка «дзядоў».
27. Багач, Узвіжанне, Пакроў: семантыка і сімволіка.
  28. Піліпаўскія (прадзільныя) песні як жанр каляндарна-абрадавай паэзіі. Іх прамежкавае каляндарнае становішча.
  29. Сямейна-абрадавы комплекс беларусаў.
  30. Радзінная абраднасць. Асноўныя персанажы і іх роля.
  31. Хрэсьбінныя песні: віды, тэматыка, змест.
  32. Вясельны абрад. Асноўныя этапы і іх функцыянальнае прызначэнне.
  33. Суборная субота: абрад і яго семантыка. Матывы, вобразы, сюжэты песень суборнай суботы.
  34. Каравайны абрад і каравайныя песні.
  35. Сіроцкія песні ў сістэме сямейна-абрадавай і сямейна-бытавой лірыкі.
  36. Пахавальная і памінальная абраднасць. Сімволіка абрадавых дзеянняў.

37. Галашэнні: вытокі жанру, функцыянальнае прызначэнне, вобразна-выяўленчыя сродкі.

38. Пазаабрадавая лірыка як з'ява культуры новага часу.

39. Замовы: паходжанне, змест, кампазіцыя, паэтыка. Вобразная сістэма.

40. Песні пра каханне: тэмы, сюжэты, вобразы.

41. Сямейна-бытавыя песні: характар канфлікту, вобразная сістэма, мастацкія сродкі.

42. Сацыяльна-бытавыя песні: жанравая разнастайнасць. Песні рэкруцкія, салдацкія, казацкія.

43. Жартоўныя і сатырычныя песні. Сродкі стварэння сатырычных вобразаў у іх.

44. Прыпеўкі як жанр пазаабрадавай лірыкі, мастацкія асаблівасці.

45. Песні батрацкія, чумацкія, бурлацкія ў сістэме сацыяльна-бытавой паэзіі.

46. Песні-баллады: іх паходжанне, спецыфіка, класіфікацыя. Вобразы балад і іх семантыка.

47. Лічылкі, дражнілкі, гульні ў дзіцячым рэпертуары. Класіфікацыя гульняў.

48. Калыханкі, забаўлянкі, дзіцячыя песні ў сістэме дзіцячага фальклору.

49. Малыя жанры беларускага фальклору: класіфікацыя і мастацкая адметнасць.

50. Прыказкі, прымаўкі, выслоўі: жанравая спецыфіка, класіфікацыя, мастацкія сродкі.

51. Прыкметы і павер'і ў абрадах і будзённым жыцці.

52. Загадкі як фальклорны жанр, класіфікацыя, мастацкія сродкі, вобразная сістэма.

53. Фальклорная няказкавая проза: жанравая разнастайнасць. Былічка як жанр.

54. Фальклорная няказкавая проза: жанравая разнастайнасць. Легенда як жанр.

55. Фальклорная няказкавая проза: жанравая разнастайнасць. Паданне як жанр.

56. Гумарыстычныя жанры народнай прозы: жарты, анекдоты, гумарэскі, небыліцы.

57. Паняцце казкавай прозы. Віды казак, азначэнне жанру.

58. Казкі пра жывёл: жанравая спецыфіка, вобразная сістэма.

59. Сацыяльна-бытавыя казкі: характар канфлікту, вобразная сістэма.

60. Чарадзейныя казкі: катэгорыя чароўнага і спосабы яе адлюстравання. Вобразная сістэма чарадзейных казак.

61. Структура казкі: паняцці «матыў», «сюжэт», «кантамінацыя».

62. Народная драматургія: гістарычныя вытокі сцэнічных формаў. Сюжэты, вобразная сістэма народнай драмы «Цар Максіміліян».

63. Культурныя вытокі батлейкі і яе нацыянальная самабытнасць. Віды батлейкі, тыпы лялек.

64. Методыка збірання і пашпартызацыя фальклорных твораў.

КРЫТЭРЫ АЦЭНКІ ВЫНКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ

10 (дзесяць) балаў, залічана:

сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне, а таксама па асноўных пытаннях, якія выходзяць за яе межы;

дакладнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны выклад адказу на пытанні;

бездакорнае валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне яго эфектыўна выкарыстоўваць пры пастаноўцы і вырашэнні навуковых і прафесійных задач;

выяўленая здольнасць самастойна і творча вырашаць складаныя праблемы ў нестандартнай сітуацыі;

поўнае і глыбокае засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне;

уменне вольна арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і кірунках па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне і даваць ім аналітычную ацэнку, выкарыстоўваць навуковыя дасягненні іншых дысцыплін;

творчая самастойная праца на практычных, лабараторных занятках, актыўны творчы ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

9 (дзевяць) балаў, залічана:

сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

дакладнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны выклад адказу на пытанні;

валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне яго эфектыўна выкарыстоўваць пры пастаноўцы і вырашэнні навуковых і прафесійных задач;

здольнасць самастойна і творча вырашаць складаныя праблемы ў нестандартнай сітуацыі ў межах вучэбнай праграмы ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

поўнае засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай ўстанова вышэйшай адукацыі па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне;

уменне арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і кірунках па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне і даваць ім аналітычную ацэнку;

сістэматычная, актыўная самастойная праца на практычных, лабараторных занятках, творчы ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

8 (восем) балаў, залічана:

сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне ў аб'ёме вучэбнай праграмы ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны выклад адказу на пытанні, уменне рабіць абгрунтаваныя высновы і абагульненні;

валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны (метадамі комплекснага аналізу, тэхнікай інфармацыйных тэхналогій), уменне яго выкарыстоўваць пры пастаноўцы і вырашэнні навуковых і прафесійных задач;

здольнасць самастойна вырашаць складаныя праблемы ў межах вучэбнай праграмы ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай установа вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

уменне арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і кірунках па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне і даваць ім аналітычную ацэнку;

актыўная самастойная праца на практычных, лабараторных занятках, сістэматычны ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

7 (сем) балаў, залічана:

сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), пісьменны, лагічна правільны выклад адказу на пытанні, уменне рабіць абгрунтаваныя высновы і абагульненні;

валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне яго выкарыстоўваць пры пастаноўцы і вырашэнні навуковых і прафесійных задач;

вольнае валоданне тыповымі рашэннямі ў рамках вучэбнай праграмы ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне, засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

уменне арыентавацца ў асноўных тэорыях, канцэпцыях і кірунках па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне і даваць ім аналітычную ацэнку;

самастойная праца на практычных, лабараторных занятках, удзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

6 (шэсць) балаў, залічана:

дастаткова поўныя і сістэматызаваныя веды ў аб'ёме вучэбнай праграмы ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

выкарыстанне неабходнай навуковай тэрміналогіі, пісьменны, лагічна правільны выклад адказу на пытанні, уменне рабіць абагульненні і абгрунтаваныя высновы;

валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне яго выкарыстоўваць пры вырашэнні вучэбных і прафесійных задач;

здольнасць самастойна выкарыстоўваць тыповыя рашэнні ў межах вучэбнай праграмы ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

уменне арыентавацца ў базавых тэорыях, канцэпцыях і кірунках па вывучаемай дысцыпліне і даваць ім параўнальную ацэнку;

актыўная самастойная праца на практычных, лабараторных занятках, перыядычны ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

5 (пяць) балаў, залічана:

дастатковыя веды ў аб'ёме вучэбнай праграмы ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, пісьменны, лагічна правільны выклад адказу на пытанні, уменне рабіць высновы;

валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне яго выкарыстоўваць пры вырашэнні вучэбных і прафесійных задач;

здольнасць самастойна выкарыстоўваць тыпавыя рашэнні ў межах вучэбнай праграмы ўстанова вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай установа вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

уменне арыентавацца ў базавых тэорыях, канцэпцыях і кірунках па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне і даваць ім параўнальную ацэнку;

самастойная праца на практычных, лабараторных занятках, фрагментарны ўдзел у групавых абмеркаваннях, дастатковы ўзровень культуры выканання заданняў.

4 (чатыры) балы, залічана:

дастатковы аб'ём ведаў у межах адукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі;

засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай установа вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, лагічны выклад адказу на пытанні, уменне рабіць высновы без істотных памылак;

валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне яго выкарыстоўваць пры вырашэнні стандартных (тыпавых) задач;

уменне пад кіраўніцтвам выкладчыка вырашаць стандартныя (тыпавыя) задачы;

уменне арыентавацца ў асноўных тэорыях, канцэпцыях і кірунках па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне і даваць ім ацэнку;

праца пад кіраўніцтвам выкладчыка на практычных, лабараторных занятках, дапушчальны ўзровень культуры выканання заданняў.

3 (тры) балы, не залічана:

недастаткова поўны аб'ём ведаў у рамках адукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі;

веданне часткі асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай установа вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, выклад адказу на пытанні з істотнымі, лагічнымі памылкамі;

слабое валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, некампетэнтнасць пры вырашэнні стандартных (тыпавых) задач;

няўменне арыентавацца ў асноўных тэорыях, канцэпцыях і кірунках па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне;

пасіўнасць на практычных і лабараторных занятках, нізкі ўзровень культуры выканання заданняў.

2 (два) балы, не залічана:

фрагментарныя веды ў рамках адукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі;

веды асобных літаратурных крыніц, рэкамендаваных вучэбнай праграмай установа вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне;

няўменне выкарыстоўваць навуковую тэрміналогію вучэбнай дысцыпліны, наяўнасць у адказе грубых, лагічных памылак;

пасіўнасць на практычных і лабараторных занятках, нізкі ўзровень культуры выканання заданняў.

1 (адзін) бал, не залічана:

адсутнасць ведаў (і кампетэнцый) у рамках адукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі, адмова ад адказу, адсутнасць на атэстацыі без уважлівай прычыны.

ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ

па вывучаемай дысцыпліне
з іншымі дысцыплінамі спецыяльнасці

Назва вучэбнай дысцыпліны, вывучэнне якой звязана з дысцыплінай рабочай праграмы	Кафедра, якая забяспечвае вывучэнне гэтай дысцыпліны	Прапановы кафедры аб зменах у змесце рабочай праграмы	Рашэнне, прынятае кафедрай, якая распрацавала вучэбную праграму (з указаннем даты і нумара пратакола)
«Дзіцячая літаратура»	кафедра беларускай і замежнай літаратуры	Больш увагі надаць вывучэнню тэмы «Казкі»	пратакол № 4 ад 22.11.2023 г.
«Уводзіны ў літаратуразнаўства»	кафедра беларускай і замежнай літаратуры	Больш шырока прэзентаваць пытанне ўзаемадзеяння фальклору і літаратуры	пратакол № 4 ад 22.11.2023 г.